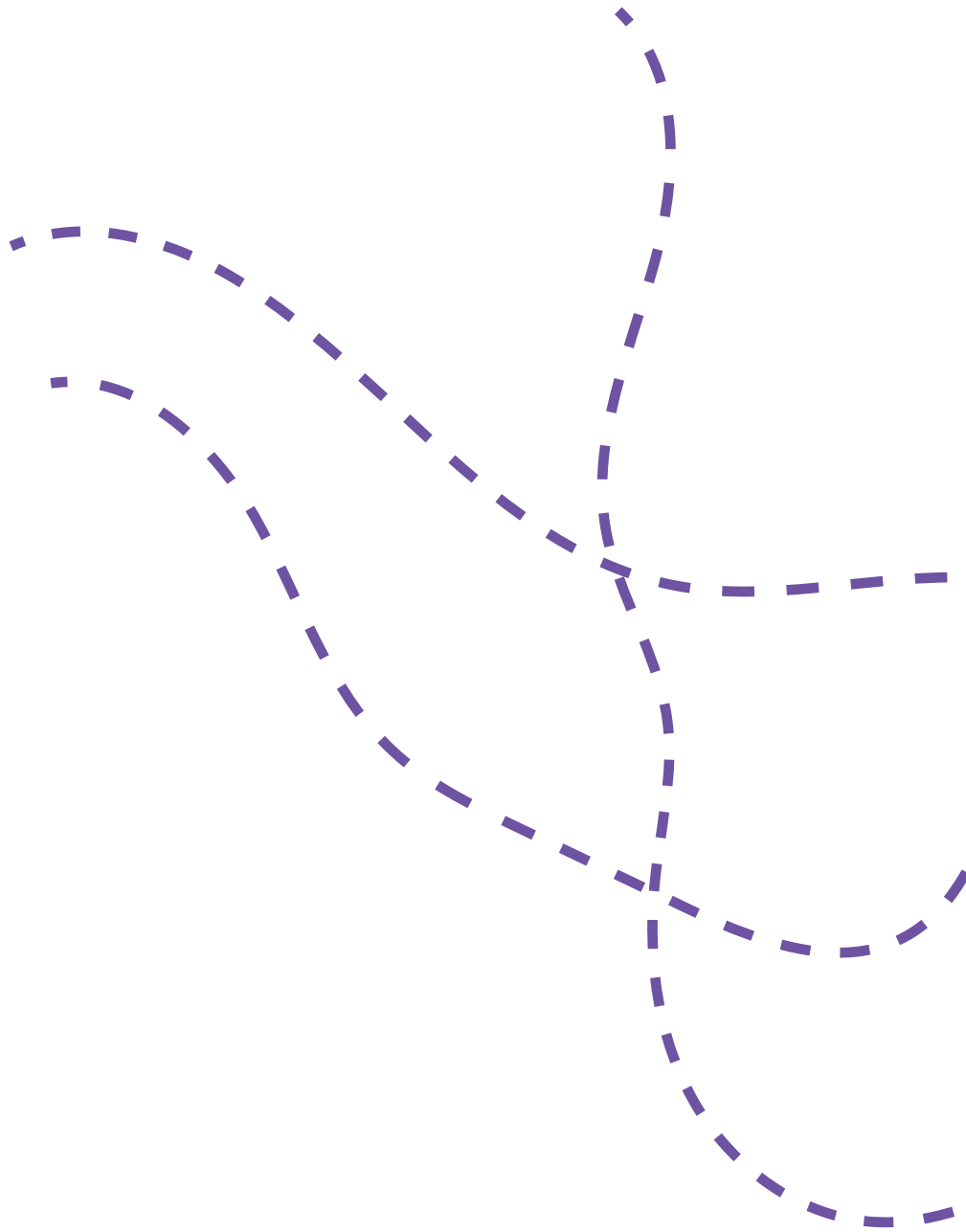

Podrška žrtvama zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja

Praktični priručnik

Podrška žrtvama zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja

Praktični priručnik

Urednica: Mia Gonan

Autor: Marko Jurčić

Suradnici_e: Tamás Dombos, Bea Sándor, József Kárpáti, Giacomo Viggiani, Kenneth Mills, Tomas Vytautas Raskevičius, Paola Parolari, Thanasis Theofilopoulos, Nick Antjoule, Karolina Więckiewicz, Piotr Godzisz, Jose Antonio Langarita, Núria Sadurní, Polo Leotti i Xavier Vallvé.

Prijevod: Katarina Jaklin

Redaktura i lektura: Slaven Crnić

Dizajn: Ena Jurov

ISBN: 978-953-8170-02-7

Come Forward: Empowering and Supporting Victims of Anti-LGBT Hate Crimes

Koordinator projekta: Giacomo Viggiani, Sveučilište u Brescii (*Università degli Studi di Brescia*)

Sukoordinatorica projekta: Luciana Guaglianone, Sveučilište u Brescii (*Università degli Studi di Brescia*)

Odgovorni stručnjak: Piotr Godzisz, Lambda Warszawa

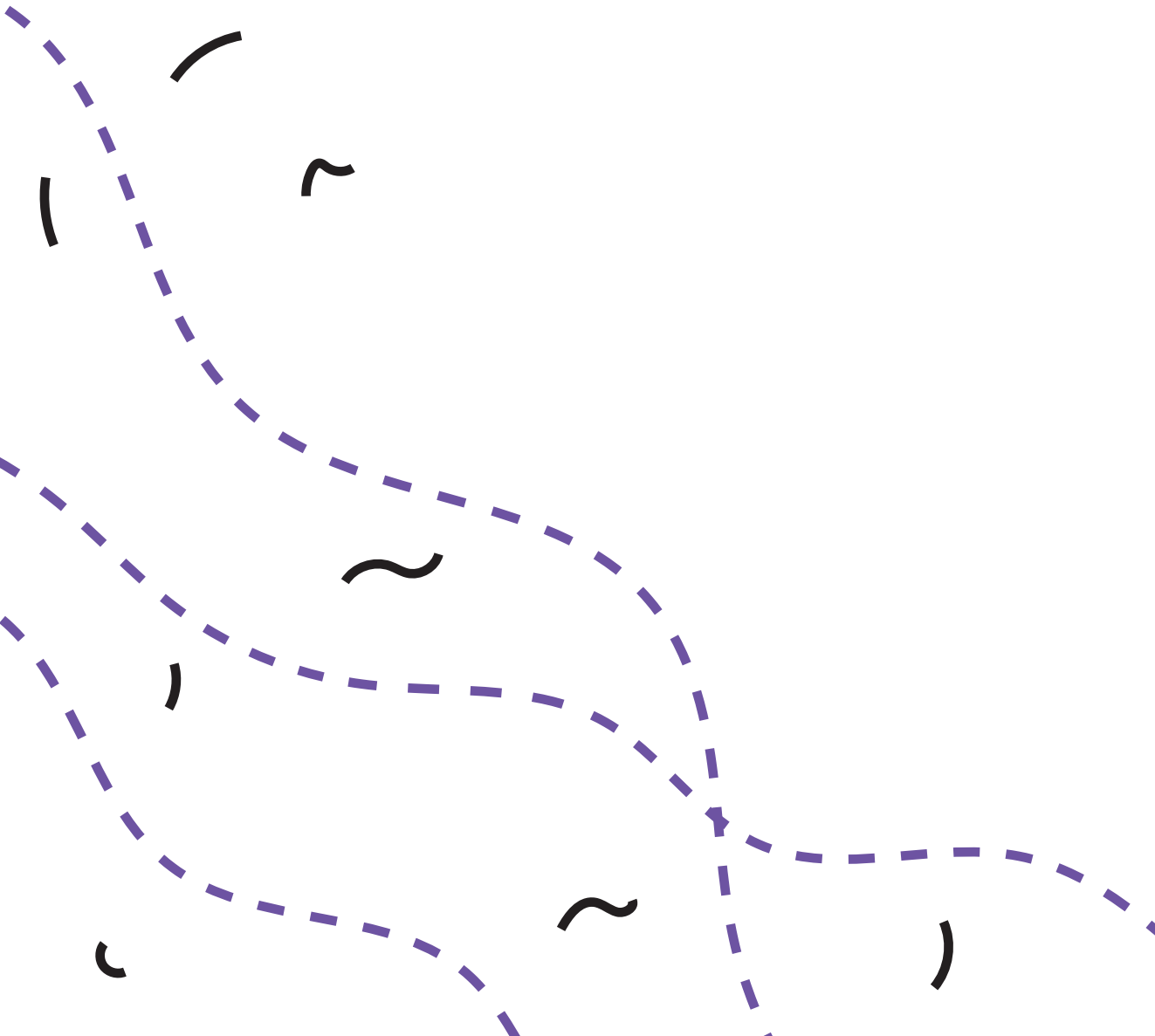
Projekt "Come Forward: Osnaživanje i podrška žrtvama zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja" financiran je u sklopu Programa Europske unije za prava, jednakost i građanstvo za razdoblje 2014.–2020., a sufinanciran sredstvima Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Ova publikacija nastala je uz financijsku podršku Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske, i Programa o pravima, jednakosti i građanstvu (2014–2020) Europske unije. Stajališta izražena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost Zagreb Pride-a i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske niti Europske komisije.

Podrška žrtvama zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja. Praktični priručnik

Zločini iz mržnje protiv LGBTIQ osoba i dalje su vrlo rašireni diljem Europe. Prema istraživanju koje je provela Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA, 2013)¹, u proteklih je pet godina više od četvrtine (26%) LGBT osoba doživjelo napade ili prijetnje nasiljem. Kod transrodnih osoba brojke ukazuju na još gore stanje. Trećina transrodnih ispitanica_ka u istom je razdoblju doživjela_o neki oblik psihičkog nasilja, seksualnog nasilja ili prijetnju nasiljem. Velik broj zločina iz mržnje protiv LGBTIQ osoba diljem Europe potvrđuju i nacionalna istraživanja o nasilju, kao i konkretni slučajevi koje organizacije civilnoga društva prijavljuju Uredu za demokratske institucije i ljudska prava (Office for Democratic Institutions and Human Rights – ODIHR). Ipak, transfobno i homofobno nasilje u većini slučajeva ostaje neprijavljeno. Istraživanje FRA-e pokazuje da su ispitanice_i u pet godina prije provođenja ankete prijavile_i samo 22% nasilnih incidenata.

Projekt “Come Forward: Osnaživanje i podrška žrtvama zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja” teži povećanju prijava zločina iz mržnje i unaprjeđivanju sustava podrške žrtvama. Cilj projekta je povećati broj centara za prijavljivanje zločina kroz razvoj kapaciteta organizacija civilnog društva i službenih partnera_ica na lokalnim i nacionalnim razinama, kao i poboljšati dostupnost specijalizirane podrške kroz jačanje kapaciteta službi za pružanje podrške. Priručnik pred Vama temelji se na standardima propisanim u

1 Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA): European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey, Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2013.

Direktivi o pravima žrtava 2012/29/EU², ali i na iskustvu stručnjaka_inja iz različitih europskih država koji_e, u suradnji s institucijama i drugim organizacijama, rade na tome da implementacijom Direktive unaprijede ostvarivanje i zaštitu prava LGBTIQ osoba.

2 Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela.

Sadržaj

Terminologija korištena u ovom priručniku 11

Koje pojmove koristimo kada razgovaramo s i o LGBTIQ osobama 14

Zakonodavni okvir – zločin iz mržnje i diskriminacija 16

Direktiva o pravima žrtava 16

Nacionalno zakonodavstvo 17

Karakteristike nasilja protiv LGBTIQ osoba 18

Nasilje protiv LGBTIQ osoba u brojkama 20

Nasilje protiv LGBTIQ osoba u Hrvatskoj 25

Zašto LGBTIQ osobe ne prijavljuju doživljeno nasilje? 27

Prijavljivanje zločina iz mržnje 32

Upute za postupanje prilikom prijave zločina iz mržnje 32

Kako prepoznati zločin iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja? 33

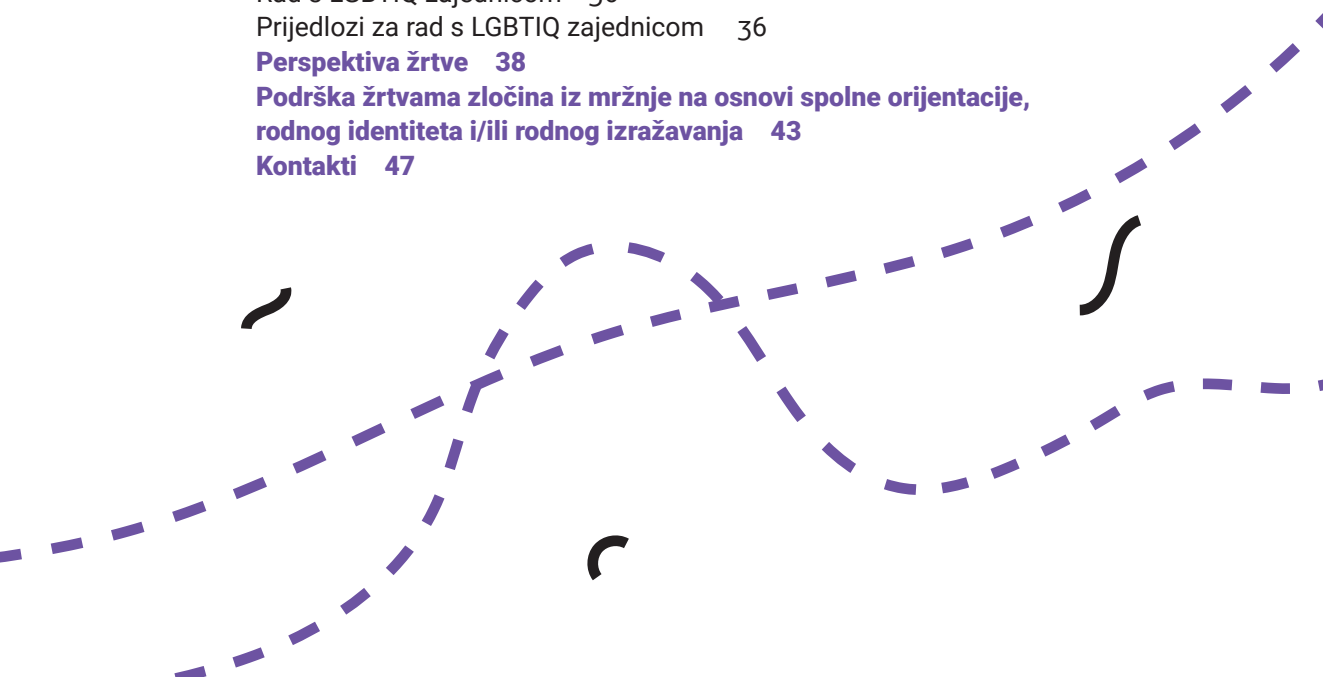
Rad s LGBTIQ zajednicom 36

Prijedlozi za rad s LGBTIQ zajednicom 36

Perspektiva žrtve 38

Podrška žrtvama zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja 43

Kontakti 47

Terminologija korištena u ovom priručniku

11

Zašto je važno razumjeti i koristiti ispravnu terminologiju? Razumijevanjem pojmova kao što su spolna orijentacija, rodni identitet i rodno izražavanje bolje shvaćamo i poštujemo iskustva i identitete LGBTIQ žrtava zločina iz mržnje. Poštivanje nečijeg identiteta, koje se očituje i kroz korištenje jezika i riječi kojima osoba samu sebe opisuje, nužno je za stvaranje odnosa povjerenja sa žrtvom. Samo će osoba koja se osjeća poštovano i sigurno biti spremna za suradnju i pružiti nam informacije potrebne za daljnji rad. Govor kojim izražavamo poštovanje može biti ključan faktor prilikom istrage određenog incidenta i pronalaznja najboljeg načina za pružanje podrške žrtvi.

Korištenjem ispravne terminologije:

- izražavamo poštovanje prema identitetu i iskustvima žrtve
- uspostavljamo odnos povjerenja i osjećaj sigurnog prostora
- potičemo žrtvu na suradnju

Koje su osnove diskriminacije LGBTIQ osoba?³

Spol – biološka, društvena i pravna klasifikacija osoba na osnovi kombinacije tjelesnih karakteristika kao što su: kromosomi, hormoni, vanjski i unutarnji reproduktivni organi i sekundarne spolne karakteristike. Osobe čiji se biološki spol ne može klasificirati ni kao muški ni kao ženski nazivaju se interspolnim osobama, no one same se mogu rodno identificirati kao muškarci, žene, trans osobe, nebinarne osobe ili drugi rodni identiteti.

Spolna orijentacija – emotivna i spolna privlačnost prema osobama određenog roda ili prema osobama bez obzira na njihov rod.

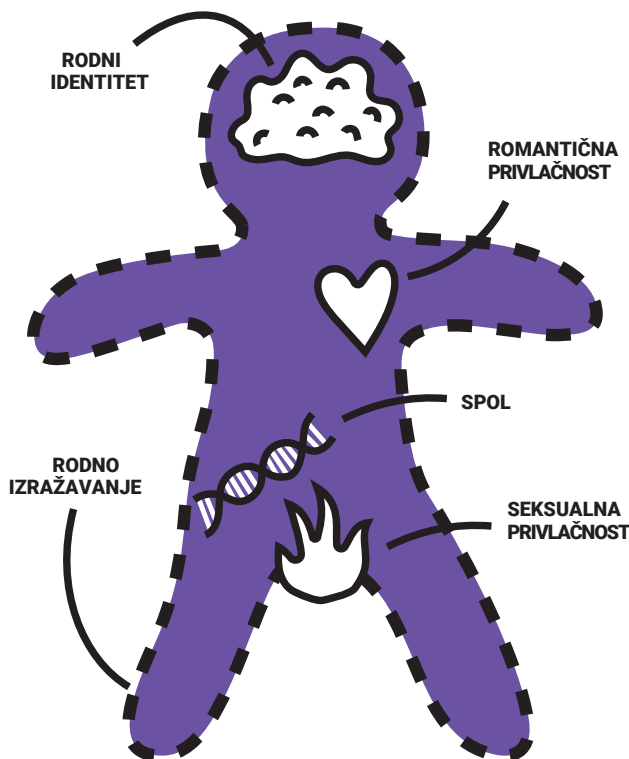
Rod – društveno konstruirani set očekivanja, ponašanja i aktivnosti žena (ženskost) i muškaraca (muškost) koje se pripisuju na temelju nečijeg spola.

Rodni identitet – osobni doživljaj roda, neovisan o spolu koji je osobi pripisan pri rođenju.

Rodno izražavanje – različiti načini kojima osoba izražava svoj rodni identitet kroz izgled, ponašanje, jezik, interese, društvene uloge i druge vanjske oznake.

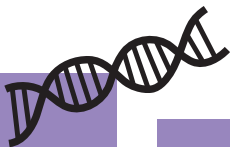
Genderbread osoba

Rodni identitet, rodno izražavanje, spolna orijentacija... nisu u potpunosti odvojeni i mogu varirati. Nisu binarni. Nisu ili/ili. Nekad su čak i/i.

3 Ovaj pojmovnik temelji se na pojmovnicima Zagreb Pride-a (dostupno na: <http://www.zagreb-pride.net/hr/terminologija/>), Transgender Europe (dostupno na: <https://tgeu.org/glossary/>) i „Compass: Manual for Human Rights Education with Young People” izdanju Vijeća Europe (dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/compass/gender>).

Spol

XX, MATERNICA, PENIS,
TESTIS, XXX, TESTOSTERON,
ESTROGEN, XY,
INTERSPOLNE
KARAKTERISTIKE, VAGINA

Fizička obilježja kao što su
hormoni, kromosomi i
unutarnji i vanjski spolni organi

Privlačnost je osobna,
promjenjiva i može se
temeljiti na bilo kojoj
kombinaciji spola,
rodnog identiteta i
rodnog izražavanja.

Spolna orijentacija

Rodni identitet

GENDERQUEER OSOBA,
TRANSRODNA OSOBA,
MUŠKARAC, ŽENA, RODNO
FLUIDNA OSOBA

Osobni osjećaj ženskosti,
muškosti, queer-a, ...

Seksualna privlačnost

Tko nas privlači?

ASEKSUALNA OSOBA,
PANSEKSUALNA OSOBA, GEJ
OSOBA, LEZBIJKA, BISEKSU-
ALNA OSOBA, STREJT
OSOBA, AROMANTIČNA
OSOBA

U koga se zaljubljujemo?

Romantična privlačnost

Rodno izražavanje

GLAS, KOSA, HALJINA,
HLAČE, GESTE, ŠMINKA

Način ponašanja, oblačenja,
govor, kretanje ...

**SVE KOMBINACIJE
SU MOGUĆE!**

Želiš znati više? Ovaj model temelji se na trećoj verziji *Genderbread* osobe.
Saznaj više o porijeklu i razvoju *Genderbread* osobe na itspronouncedmetrosexual.com.

Koje pojmove koristimo kada razgovaramo s i o LGBTIQ osobama

14

Iako se za LGBTIQ osobe koriste razni pojmovi, s mnogima od njih se same LGBTIQ osobe vjerojatno ne bi identificirale. Neki od najčešće korištenih pojmova su uvredljivi, zastarjeli ili patologizirajući te njihovim korištenjem možemo obeshrabrili LGBTIQ osobe od daljnje komunikacije i suradnje. Neki od najčešće korištenih izraza koji se smatraju prihvatljivima nalaze se u akronimu LGBTIQ – lezbijke, gej osobe, biseksualne osobe, transrodne osobe, interpolne osobe i queer [kvir] osobe. Postoje i druge varijante akronima, s različitim redoslijedom slova ili dodatnim slovima koja akronimu pridružuju brojne druge spolne i rodne identitete.

Značenje LGBTIQ akronima

Lezbijka – osoba ženskog spola i/ili roda koju fizički i emotivno privlače osobe ženskog spola i/ili roda.

Gej – osoba muškog spola i/ili roda koju fizički i emotivno privlače osobe muškog spola i/ili roda.

Biseksualna osoba – osoba koju fizički i emotivno privlače osobe bez obzira na njihov spol i/ili rod.

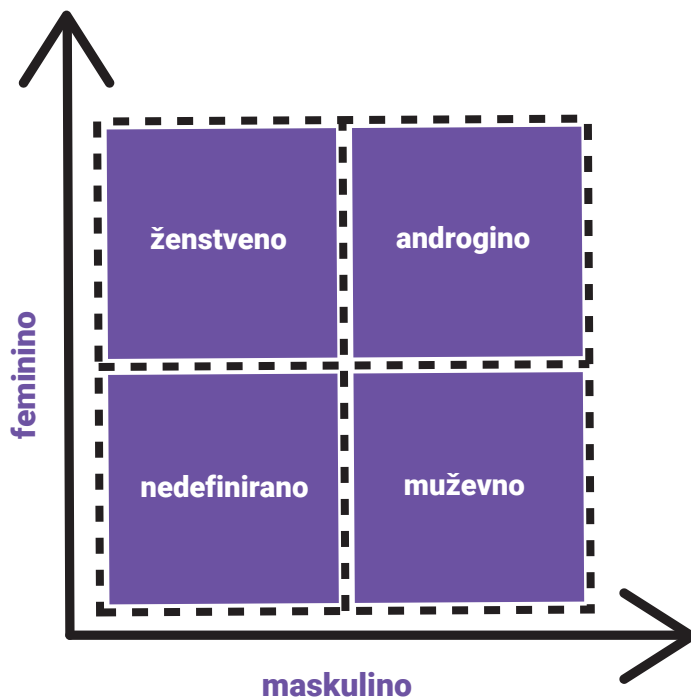
Transrodna osoba – osoba čiji je rodni identitet različit od spola pripisanog pri rođenju i/ili osoba koja svoj rodni identitet želi izražavati drugačije od roda koji joj je pripisan pri rođenju.

Cisrodna osoba – osoba čiji se rodni identitet poklapa sa spolom pripisanim pri rođenju.

Interspolna osoba – osoba rođena sa spolnim karakteristikama koje se ne uklapaju u medicinske i društvene norme ženskih ili muških tijela.

Queer – originalno pogrdan engleski pojam za LGBTI osobe koji su prisvojile osobe čiji se rod, rodno izražavanje i/ili spolnost ne podudaraju s društvenim očekivanjima niti se uklapaju u definicije LGBTI identiteta.

15

Gej, lezbijski ili biseksualni identitet odnosi se na spolnu orijentaciju osobe, transrodni identitet na rodni identitet osobe, a interpolni na spolne karakteristike osobe. Budući da su spol, rod i rodno izražavanje ključni aspekti ljudske prirode i spolnosti, imaju kompleksan i veliki značaj za svaku osobu.

Zakonodavni okvir – zločin iz mržnje i diskriminacija

16

Tijekom posljednjih desetljeća vidljivi su pozitivni pomaci u zakonskoj zaštiti LGBTIQ osoba u većini europskih zemalja, a zakonodavni okvir za zaštitu od diskriminacije i zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja unaprijeđen je i preporukama Europske unije (EU), Vijeća Europe i Ujedinjenih Naroda (UN).

Direktiva o pravima žrtava

Europski parlament i Vijeće Europe usvojili su 2012. godine Direktivu 2012/29/EU o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela. Glavni su ciljevi Direktive osigurati da žrtve kaznenih djela dobiju odgovarajuće informacije, podršku i zaštitu te da mogu sudjelovati u kaznenim postupcima. Direktiva zahtijeva od država članica da uspostave prilagođene servise za žrtve i posvete posebnu pozornost žrtvama koje su pretrpjele zločin zbog predrasuda ili diskriminatornih motiva koji se temelje na njihovim osobnim karakteristikama. Prema Direktivi, rodno uvjetovano nasilje je nasilje usmjereno prema osobi na osnovi njezinog roda, rodnog identiteta ili rodnog izražavanja, ili nasilje koje nerazmjerno više pogađa osobe određenog spola. Žrtva rodno uvjetovanog nasilja može pretrpjeti fizičku, spolnu, emotivnu i psihološku štetu, ali i novčane gubitke. Takav tip nasilja uključuje nasilje u bliskim odnosima, seksualno nasilje (uključujući silovanje, spolno zlostavljanje i uznemiravanje), trgovanje ljudima, ropstvo te druge oblike štetnih postupanja kao što su prisilni brakovi, sakaćenje ženskih spolnih organa i takozvani “zločini iz časti” (vidi uvodnu izjavu 17).

ODIHR⁴ definira zločin iz mržnje kao kazneno djelo motivirano predrasudama prema određenoj grupi ljudi. Da bi se kazneno djelo moglo smatrati zločinom iz mržnje, potrebno je da zadovolji dva kriterija. Prvo, djelo mora biti okarakterizirano kao kazneno djelo i, drugo, mora biti motivirano predrasudom – unaprijed stvorenim negativnim stavovima, stereotipima, netolerancijom ili mržnjom usmjerenoj prema određenoj grupi koja dijeli zajedničke osobine kao što su rasa, etnicitet, jezik, religija, nacionalnost, spolna orijentacija, rod ili bilo koja druga karakteristika. Zločin iz mržnje može biti usmjeren i protiv imovine, primjerice vandalizacija osobne imovine ili javnog okupljanja. Uvodna izjava broj 9 Direktive o pravima žrtava jasno navodi da se kazneno djelo odnosi i na nedopušteno djelo protiv društva i na povredu pojedinačnih prava žrtava sukladno Povelji Europske unije o temeljnim pravima. Iz toga slijedi da bi žrtve trebalo prepoznati i prema njima postupati s poštovanjem, na osjećajan i profesionalan način te bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi uključujući rasu, boju kože, etničko ili socijalno podrijetlo, genetska obilježja, jezik, religiju ili uvjerenja, političko ili neko drugo uvjerenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovinu, rođenje, invalidnost, dob, rod, rodno izražavanje, rodni identitet, spolnu orijentaciju, boravišni status ili zdravlje.

4 Ured za demokratske institucije i ljudska prava (Office for Democratic Institutions and Human Rights) je primarna institucija za ljudska prava pri Organizaciji za europsku sigurnost i suradnju – OEES (Organization for Security and Cooperation in Europe – OSCE) koja pruža podršku, pomoć i stručno znanje zemljama članicama i civilnom društvu u zagovaranju demokracije, vladavine zakona, ljudskih prava, tolerancije i nediskriminacije.

Nacionalno zakonodavstvo

18

Diskriminacija je u Hrvatskoj zabranjena Zakonom o suzbijanju diskriminacije (ZSD), krovnim zakonom koji uređuje područje zaštite od diskriminacije. Zakon definira izravnu i neizravnu diskriminaciju te štiti od diskriminacije i u javnom i u privatnom životu⁵. Zakon prepoznaje 23 osnove diskriminacije⁶, uključujući i rodni identitet, rodno izražavanje i spolnu orijentaciju. Diskriminacija je zabranjena u postupanju svih tijela državne uprave, jedinica lokalne i regionalne samouprave, pravnih osoba s javnim ovlastima, poslodavaca, kao i svih pravnih i fizičkih osoba u privatnom i javnom sektoru.

U Hrvatskoj postoje četiri javna tijela koja su nadležna za suzbijanje diskriminacije: Pučka pravobraniteljica, Pravobraniteljica za djecu, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova. Za zaštitu od diskriminacije na osnovi spola, obiteljskog statusa, spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja nadležna je Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.

Dok Zakon o suzbijanju diskriminacije propisuje prekršajne sankcije i građanskopravnu odgovornost, kaznene sankcije i kaznena odgovornost propisane su Kaznenim zakonom.

Prva definicija zločina iz mržnje u Hrvatskoj uvedena je u Kazneni zakon 2006. godine, a **zaštita od zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja** poboljšana je novim zakonom koji je stupio na snagu **2013. godine i zločin iz mržnje**

5 Područje rada i radnih uvjeta; obrazovanja znanosti i športa; socijalne sigurnosti; zdravstvene zaštite; pravosuđa i uprave; stanovanja; javnog informiranja i medija; pristupa dobrima i uslugama; članstva i djelovanja u sindikatima, organizacijama civilnog društva, političkim strankama; sudjelovanja u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu.

6 Rasa, etnicitet ili boja kože, rod, jezik, religija, politička ili druga uvjerenja, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovno stanje, članstvo u sindikatu, obrazovanje, društveni položaj, bračni ili obiteljski status, dob, zdravstveno stanje, invaliditet, genetsko nasljedstvo, rodni identitet, rodno izražavanje i spolna orijentacija.

definirao kao **“kazneno djelo počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla, jezika, invaliditeta, spola, spolnog opredjeljenja ili rodnog identiteta druge osobe”**.

Osim obuhvatnije definicije, novi zakon propisuje da ukoliko su kaznena djela teškog ubojstva, sakaćenja ženskih spolnih organa, tjelesne ozljede, teške tjelesne ozljede, osobito teške tjelesne ozljede, teškog kaznenog djela protiv spolne slobode i izazivanja nereda počinjena iz mržnje, ona predstavljaju kvalificirani oblik kaznenog djela i teže se kažnjavaju. U slučajevima kada Zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje, što osim u gore navedenim slučajevima nije, postupanje s motivom mržnje smatra se otegotnom okolnošću. Poboljšanja se vide i u donošenju Protokola o postupanju u slučajevima zločina iz mržnje koji nalaže posebnu pozornost policije u slučajevima postupaka vođenih zbog zločina iz mržnje.

Osim Zakona o suzbijanju diskriminacije i Kaznenog zakona, za zaštitu prava LGBTIQ osoba važan je i Zakon o životnom partnerstvu donesen 2014. godine kojim su istospolne obiteljske zajednice prepoznate i izjednačene u pravima i obavezama s bračnima. Iako pravo na posvajanje djece nije izjednačeno s pravom posvajanja u braku, uvedena je mogućnost dobivanja roditeljskih prava za partnericu ili partnera koja_i nije zakonska_i roditelj_ica djeteta kroz status partnerice skrbnice/partnera skrbnika.

Karakteristike nasilja protiv LGBTIQ osoba

20

Što se nalazi iza nasilja motiviranog mržnjom i zašto bi neka osoba ili grupa počinila takvo djelo? Još važnije pitanje je zašto bi itko napao osobu koju osobno ni ne poznaje. Svatko od nas ima vlastite ideje o tome što je mržnja i zašto bi netko počinio zločin iz mržnje, ali u suprotnosti s onim što nam prvo padne na pamet kada zamislimo počinitelje_ice zločina iz mržnje – članovi_ice mrzilačkih skupina, bande ili neonacističke grupe – većina nasilja motiviranog mržnjom nije počinjena od strane pripadnica_ka organiziranih grupa. Najčešći_e počinitelji_ce su obični ljudi koji mogu, ali i ne moraju biti skloni nasilju i nasilnom ponašanju. U posljednjim desetljećima brojni_e istraživači_ce iz raznih disciplina posvetili_e su se istraživanju upravo ovih pitanja – što je uzrok i zašto se zlostavljanja, nasilje i zločini događaju.

Predrasude su prisutne u svim kulturama. One su često posljedica neznanja ili nedovoljnog kontakta s “nepoznatim”. Iako postoji puno faktora koji utječu na stvaranje homofobnih, transfobnih i bifobnih predrasuda, jedan od najčešćih je religijsko uvjerenje da su svi oblici istospolnih odnosa grešni i da ih zato treba osuditi. Povijest institucionalnih progona LGBTIQ osoba još je jedan vrlo bitan faktor u stvaranju predrasuda. U većini europskih zemalja homoseksualnost je dekriminlizirana tek u 20. stoljeću, a Svjetska zdravstvena organizacija je do 1990-ih klasificirala homoseksualnost kao bolest. Osim toga, kulturno uvjetovana uvjerenja i ideologije koje propisuju što muškarci i žene jesu i kako bi se trebali ponašati – kao što su seksizam i mačizam – doprinose održavanju predrasuda.

Faktori koji utječu na stvaranje predrasuda ne vode automatski nasilju jer većina osoba ipak nije dovoljno motivirana predrasudama da bi počinila zločin. No, predrasude prema LGBTIQ osobama dovoljno su snažne da dovode do stigmatizacije LGBTIQ osoba i čine ih osobito ranjivom skupinom.

Diskriminacija – stavljanje u nepovoljniji položaj osobe ili grupe u odnosu na drugu osobu ili grupu u usporedivoj situaciji. Diskriminacija se uglavnom temelji na stvarnom ili pretpostavljenom pripadanju određenoj društvenoj kategoriji. Neizravna diskriminacija prisutna je u situaciji kada naizgled neutralna praksa, odredba ili kriterij ima nepovoljnije posljedice na neke osobe u usporedbi s drugima.

Zločin iz mržnje – kazneno djelo motivirano predrasudama prema određenoj skupini.

Nasilje – namjerno korištenje fizičke, emotivne, seksualne ili ekonomske sile protivno nečijoj volji i s namjerom uzrokovanja fizičke i psihološke štete, smrti, problema u psihološkom i fizičkom razvoju i/ili deprivacije.

Homofobija – sklop negativnih stavova, osjećaja i ponašanja (uključujući diskriminaciju i nasilje) prema osobama koje se identificiraju kao gej ili lezbijke, uključujući i osobe koje su tako percipirane.

Transfobija – sklop negativnih stavova, osjećaja i ponašanja (uključujući diskriminaciju i nasilje) prema osobama koje se identificiraju kao transrodne osobe, uključujući i osobe koje su tako percipirane.

Bifobija – sklop negativnih stavova, osjećaja i ponašanja (uključujući diskriminaciju i nasilje) prema osobama koje se identificiraju kao biseksualne, uključujući i osobe koje su tako percipirane.

Heteroseksizam – uvjerenje da su sve osobe heteroseksualne i cisrodne te da je privlačnost prema osobama suprotnog spola jedini legitimni i, samim time, superioran oblik ljudske spolnosti.

Seksizam – oblik systemske diskriminacije koji se temelji na pretpostavci da fizičke razlike između spolova opravdavaju nadmoć jednog spola/roda nad drugim.

Patrijarhat – društveni sustav u kojem cisrodni muškarci imaju društvenu nadmoć u političkom, društvenom i javnom životu, upravljaju imovinom i uživaju društvene privilegije.

Što s nasiljem i predrasudama protiv LGBTIQ osoba? Homofobija, bifobija i transfobija mogu imati različite oblike, uključujući negativne stavove i uvjerenja, nesklonost i predrasude prema osobama koje se identificiraju (ili koje se smatra) gej, lezbijkama, biseksualnim, transrodnim, interpolnim i queer osobama. Homofobija, bifobija i transfobija temelje se na predrasudama, nerazumijevanju, krivim informacijama, stereotipima ili strahovima koji mogu (ali i ne moraju) imati društvenu, religioznu, historijsku, kulturnu ili drugu podlogu i najčešće se uče kroz primarnu socijalizaciju u obitelji.

Homofobno i transfobno nasilje spadaju u kategoriju rodno uvjetovanog nasilja. Kao i drugi oblici rodno uvjetovanog nasilja, najčešće su uvjetovani normativnim očekivanjima povezanim s rodnim ulogama. To znači da u društvu postoje određena očekivanja u vezi toga što se smatra prihvatljivim ponašanjem za osobu određenog roda. Istovremeno, samo su dvije varijante roda prepoznate – muški i ženski rod – te one imaju nejednak pristup moći. Dakle, svatko (osoba bilo kojeg roda) može postati meta fizičkog ili verbalnog nasilja ako prekorači dominantne ili općeprihvaćene koncepte rodnih uloga. Iako su očekivanja vezana uz rodne uloge kompleksna i promjenjiva, neki od primjera odstupanja su:

- gej muškarci odstupaju od koncepta muškosti jer ih privlače drugi muškarci;
- lezbijke odstupaju od koncepta ženskosti jer ih ne privlače muškarci;
- neki muškarci odstupaju od koncepta muškosti jer njihovo rodno izražavanje nije usklađeno s očekivanim izražavanjem roda (primjerice, ako se njihovo rodno izražavanje smatra "ženstvenim"),
- neke žene odstupaju od koncepta ženskosti jer traže jednakost s muškarcima (npr. u obitelji, na radnom mjestu, u javnom životu);
- transrodne osobe prekoračuju koncept roda jer nadilaze ideju da rod proizlazi iz nečijih spolnih karakteristika;
- interpolne osobe nadilaze ideju o dva različita spola jer njihova tijela ne mogu biti definirana ni kao ženska ni kao muška.

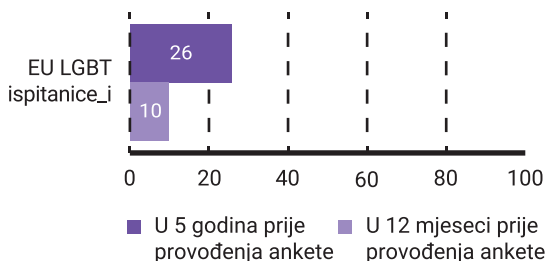
Što čini neko ponašanje homofobnim ili transfobnim? Kazneno djelo je karakterizirano kao homofobno ili transfobno ako je motiv zločina žrtvina prava ili pretpostavljena spolna orijentacija, rodni identitet i/ili rodno izražavanje. Ako žrtva ili bilo tko drugi misli da je ono što je doživjela bio zločin iz mržnje, osoba kojoj je zločin prijavljen treba ga zabilježiti kao takav, a u slučaju pokretanja kaznenog postupka incident treba biti procesuiran kao zločin iz mržnje sukladno nacionalnom zakonodavstvu.

Nasilje protiv LGBTIQ osoba u brojkama

Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) je 2012. godine provela *online* anketu (rezultati su objavljeni u svibnju 2013. godine) o iskustvima diskriminacije, nasilja i uznemiravanja unutar LGBT zajednice na uzorku od 93 079 LGBT ispitanika_ca. Rezultati ankete pokazali su da su LGBT osobe u Europskoj uniji izložene diskriminaciji, marginalizaciji i nasilju u školi, na radnom mjestu i u javnom životu.

Četvrtina (26%) svih ispitanika_ca doživjela je nasilje ili prijetnje nasiljem u pet godina prije provođenja ankete (vidi sliku 1). Većina ispitanika_ca koji_a je doživjela nasilje u godini prije provođenja ankete (59%) smatra da se posljednji nasilni incident ili prijetnja nasiljem djelomično ili u potpunosti dogodio jer su bili_e percipirani_e kao LGBT osobe.

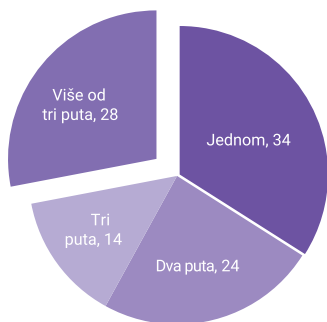
Slika 1. Učestalost nasilja u 5 godina i u 12 mjeseci prije provođenja ankete (%)

Izvor: Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA): European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey, Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2013., str. 56.

Transrodne osobe spadaju u posebno ranjivu skupinu jer doživljavaju najviše stope ponovljenog nasilja i zločina iz mržnje: u pet godina prije provođenja ankete 34% transrodnih ispitanika_ca bilo je fizički ili seksualno napadnuto ili im je prijećeno nasiljem, a 3 od 10 transrodnih ispitanika_ca bili_e su žrtve nasilja ili prijetnje nasiljem više od 3 puta u godini prije provođenja ankete (vidi sliku 2).

Slika 2: Transrodni_e ispitanici_e koji_e su doživjeli_e napad ili prijetnje nasiljem jednom ili više puta u 12 mjeseci prije provođenja ankete, prema broju incidenata

Izvor: Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA): European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey, Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2013., str. 60.

Anketa pokazuje da su počinitelji_ce nasilja najčešće nepoznate osobe: 45% ispitanika_ca je odgovorilo da je najrecentnije nasilje koje su doživjeli_e počinio "netko koga ne poznajem", a trećinu nasilnih incidenata počinili_e su tinejdžeri_ice ili grupa tinejdžera_ica (36%). U slučajevima kada je žrtva poznavala počinitelja_icu, najčešće se radilo o nekome s radnog mjesta, škole ili fakulteta (17%).

Više od polovice nasilnih incidenata motiviranih mržnjom dogodilo se na otvorenim javnim mjestima – na ulici ili trgu, parkiralištu ili drugim otvorenim javnim površinama (44%). U slučajevima kada je nasilje

bilo počinjeno u zatvorenim prostorima, opet su najčešće lokacije bile javna mjesta. Jedan od deset slučajeva nasilja dogodio se “u kafiću, restoranu, bircu ili klubu”, a 1 od 13 u sredstvima javnog prijevoza. Domovi žrtava bili su mjesta nasilja u 1 od 12 slučajeva (8%).

Nasilje protiv LGBTIQ osoba u Hrvatskoj

25

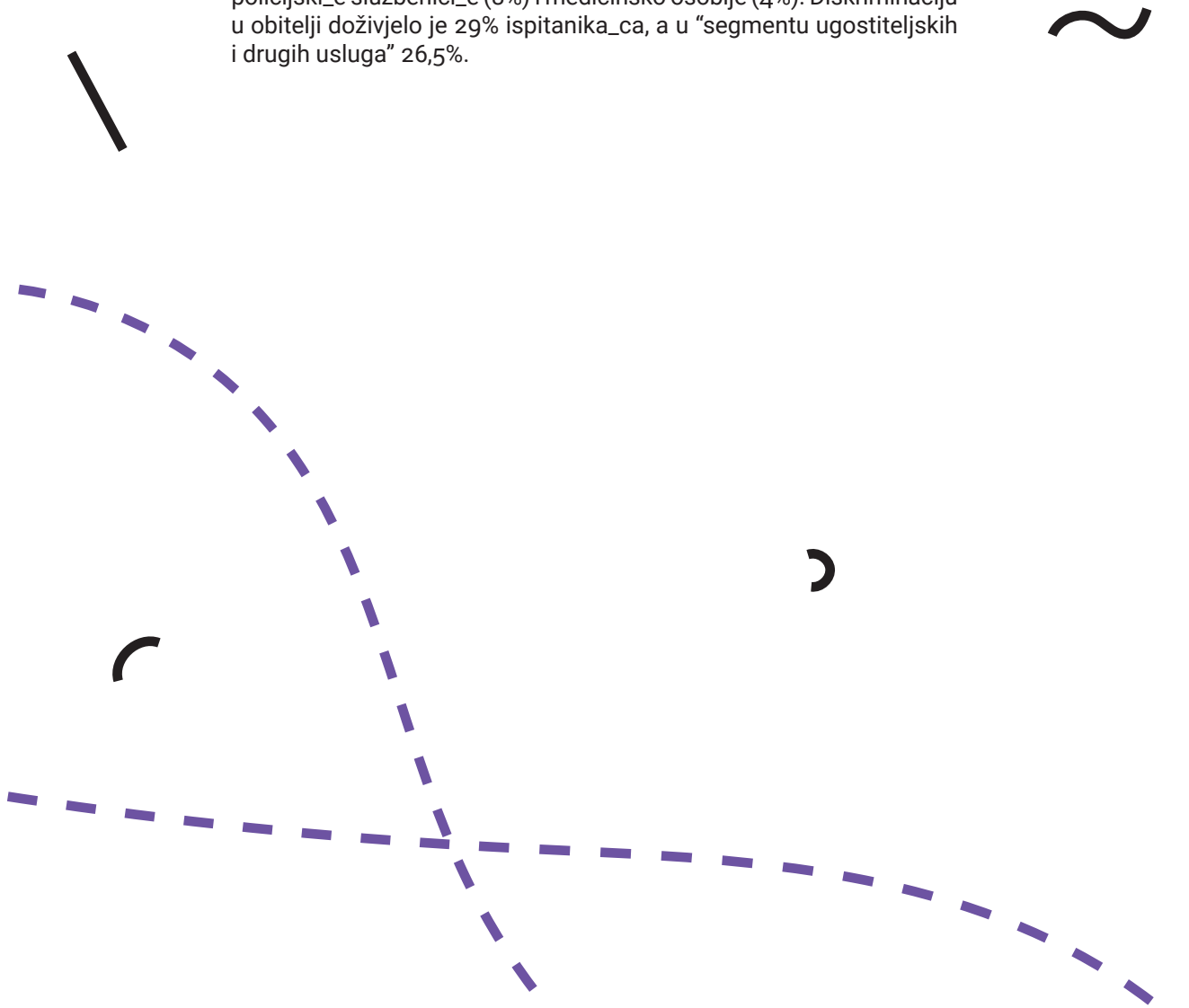
Do sada najveće terensko istraživanje na uzorku LGBTIQ osoba u Hrvatskoj provedeno je 2013. godine u suradnji Zagreb Pride-a s Lezbijskom Organizacijom Rijeka “LORI” i Queer Sportom Split⁷. U istraživanju je sudjelovalo 690 osoba iz tri najveća grada u Hrvatskoj – Zagreba, Rijeke i Splita. Glavni ciljevi istraživanja bili su ispitati iskustva nasilja, diskriminacije i zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja. Rezultati istraživanja pokazali su da je u razdoblju od 2006. do 2013. godine čak 73,6% ispitanika_ca doživjelo neki oblik nasilja zbog svoje spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja. Ti rezultati potvrđuju nalaze LGBT ankete koju je provela FRA i prema kojoj je Hrvatska zemlja s drugim najvišim postotkom LGBTIQ osoba koje su doživjele nasilje ili diskriminaciju u godini prije provođenja ankete (60%). Jedino je Litva imala veću stopu doživljene diskriminacije ili nasilja – u istom razdoblju u Litvi je 61% ispitanika_ca doživjelo nasilje ili diskriminaciju.

Sudionici_e istraživanja kojeg su proveli_e Zagreb Pride, LORI i Queer Sport Split najčešće su doživjeli_e neki oblik psihološkog nasilja (60% na osnovi spolne orijentacije i 33% na osnovi rodnog identiteta), zatim seksualnog (38% na osnovi spolne orijentacije i 19% na osnovi rodnog identiteta) i fizičkog nasilja (17% na osnovi spolne orijentacije i 8% na osnovi rodnog identiteta).

7 Marina Milković: *Brutalna stvarnost: Istraživanje o nasilju, diskriminaciji i zločinu iz mržnje protiv LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj*, Zagreb: Zagreb Pride, 2013.

26

Istraživanje je također pokazalo da su najčešći_e počinitelji_ce bilo kojeg oblika nasilja bili_e nepoznate osobe na javnim otvorenim (52%) i zatvorenim (36%) prostorima, a po učestalosti slijede kolege_ice s posla ili iz škole/fakulteta (30%), članovi_ce uže obitelji (18%), prijatelji_ce (11%), članovi_ce šire obitelji (9%) i partneri_ce (7%). Počinitelji_ce su bili_e i različite stručne osobe: profesori_ce i poslodavci_ke (10%), policijski_e službenici_e (8%) i medicinsko osoblje (4%). Diskriminaciju u obitelji doživjelo je 29% ispitanika_ca, a u "segmentu ugostiteljskih i drugih usluga" 26,5%.

Zašto LGBTIQ osobe ne prijavljuju doživljeno nasilje?

Većina istraživanja provedena u Europskoj uniji pokazuje da su zločini iz mržnje često neprijavljeni ili neprepoznati kao takvi u kaznenim postupcima.

27

Rezultati FRA LGBT ankete (2013.) ukazuju na visoku stopu neprijavlivanja. Manje od jedne četvrtine (22%) incidenata koje su ispitanice_i doživjele_i u pet godina prije provođenja ankete je prijavljeno. Kao razlog neprijavlivanja, trećina ispitanika_ca smatrala je da policija, čak i da želi, ne bi mogla ništa učiniti.

Važan razlog za neprijavlivanje je i vrsta zločina. Trećina ispitanika_ca u FRA anketi smatrala je zločin koji su doživjeli_e nedovoljno ozbiljnim ili nisu uopće razmišljali o prijavljivanju. Treći najčešći razlog neprijavlivanja bio je strah od transfobne ili homofobne reakcije policije (vidi tablicu 1).

Tablica 1: Razlozi neprijavlivanja policiji nasilja motiviranog mržnjom (%)

	Posljednje iskustvo nasilja	Najozbiljniji oblik nasilja koji je doživljen
Nisam mislio_la da će policija nešto učiniti	50	43
Nedovoljno ozbiljno / nisam razmišlao_la o prijavi	38	30
Nisam mislio_la da policija može nešto učiniti	37	32
Strah od homofobne i/ili transfobne reakcije	34	29
Sram, neugoda, nisam htio_htjela da itko zna	26	29
Strah od počinitelja_ice, strah od ponovnog nasilja	25	25
Samostalno sam rješio_la situaciju/uz pomoć prijatelja_ica	19	20
Bio_la sam previše uznemiren_a da bih kontaktirao_la nekog	16	18
Mislio_la sam da mi neće vjerovati	16	14
Nisam htio_htjela da počinitelj_ica bude uhićen_a ili da ima problema s policijom	6	5
Mislio_la sam da sam ja kriv_a	6	7
Netko me je spriječio_la ili obeshrabrio_la	5	5
Potražio_la sam pomoć drugdje	5	4
Prijavio_la sam incident direktno sudu	0	0
Drugi razlog	8	8

Izvor: Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA): European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey, Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2013., str. 68.

Slično kao i terensko istraživanje Zagreb Pride-a, LORI i Queer Sporta Split, FRA anketa pokazala je da psihološki i emocionalni faktori također imaju ulogu u neprijavlivanju, iako nisu odlučujući. Tri od 10 ispitanika_ca koji_e su doživljeli_e homofobno ili transfobno nasilje nisu prijavili_e najrecentniji (26%) ili najozbiljniji (29%) oblik nasilja zbog srama ili neugode koje su osjećali_e vezano uz doživljeno nasilje. Četvrtina ispitanika_ca nije prijavila doživljeno nasilje zbog straha od počinitelja_ice i/ili ponovnog nasilja.

Zabrinjavajuće je da je samo 53 sudionika_ca (8%) istraživanja koje su provele Zagreb Pride, LORI i Queer Sport Split prijavilo nasilje policiji, dok je 395 (57%) odlučilo ne prijaviti doživljeno nasilje. Gotovo isti broj sudionika_ca (N=58) prijavilo je nasilje nekoj od LGBTIQ organizacija u Hrvatskoj.

Na pitanje zašto nisu prijavili_e nasilje, većina ispitanika_ca odgovorila je da su smatrali_e ono što im se dogodilo nedovoljno ozbiljnim da bi prijavili_e (N=110). Nepovjerenje u policiju ili strah od razotkrivanja vlastitog identiteta i/ili diskriminacije od strane policije izrazilo je 86 ispitanika_ca. Posebno je alarmantan razlog za neprijavlivanje stav nekih ispitanika_ca (N=76) da nasilje vide kao uobičajeni dio iskustva LGBTIQ osoba. Dodatnih 32 ispitanika_ca navelo je da nisu imali_e snage ili hrabrosti prijaviti nasilje zbog straha, traume ili srama.

Razlozi za neprijavlivanje nasilja policiji

“Nisam [prijavila nasilje policiji] zato što se radilo o verbalnom nasilju koje nisam doživjela ni shvatila toliko ozbiljno ni opasno.” (Hrvatska, ispitanik_ca u istraživanju Zagreb Pride-a, LORI i Queer Sporta Split, 2013.)

“U trenutku seksualnog napada, dok me muškarac još držao, uspio sam nazvati policiju i zatražiti pomoć. Ali policijski službenik mi se počeo smijati, pričati viceve i na kraju je poklopio. Bilo je jasno da se radi o diskriminaciji gej i, općenito, muških žrtava silovanja.” (Francuska, ispitanik_ca u FRA LGBT anketi, 2013.)

“Pa zašto [prijaviti nasilje]? Jednostavno zato što hrvatska policija ne samo da je nesposobna i korumpirana, nego sama vrlo često provodi represiju i fizičko nasilje nad osobama koje su na bilo koji način drugačije, prema tome policiji se ne vrijedi obraćati...” (Hrvatska, ispitanik_ca u istraživanju Zagreb Pride-a, LORI i Queer Sporta Split, 2013.)

30

“Bio_ia sam fizički napadnut_a od strane tri muškaraca, vjerojatno pripadnika rasističke grupe, za vrijeme partyja protiv homofobije na javnom mjestu. Nisam prijavio_ia jer sam mislio_ia da ionako neće biti nikakvih rezultata.” (Grčka, ispitanik_ca u FRA LGBT anketi, 2013.)

“Bilo me sram prijaviti, nisam htio da itko sazna.” (Hrvatska, ispitanik_ca u istraživanju Zagreb Pride-a, LORI i Queer Sporta Split, 2013.)

“Doživio sam nasilje na 'beach partiju' u Španjolskoj. Bio sam s dečkom i bio sam pijan pa se možda nisam najdiskretnije ponašao. Napadnut sam bez upozorenja i bez nekog posebnog razloga. Nisam prijavio jer sam mislio da policija neće biti zainteresirana s obzirom na to da sam bio turist i da im nisam imao puno toga za reći o samom incidentu.” (Ujedinjeno Kraljevstvo, ispitanik_ca u FRA LGBT anketi, 2013.)

“Zato što su me već mučili dva sata u stanici, o mom seksualnom životu bez razloga...” (Hrvatska, ispitanik_ca u istraživanju Zagreb Pride-a, LORI i Queer Sporta Split, 2013.)

Razlozi neprijavlivanja nasilja i zločina iz mržnje LGBTIQ organizacijama slični su razlozima neprijavlivanja nasilja policiji, ali uz nekoliko značajnih razlika. Primjerice, u istraživanju provedenom u Hrvatskoj 2013. godine, od osoba koje nisu prijavile nasilje organizacijama (N=323), većina njih je kao razlog neprijavlivanja navela da događaj “nije bio dovoljno ozbiljan” (N=130). Drugi najčešći razlog može se kategorizirati kao neznanje – 62 ispitanika_ca nije znalo da mogu prijaviti nasilje organizacijama i dobiti pravnu, psiho-socijalnu ili psihološku podršku. Zatim, 50 osoba je kao motiv neprijavlivanja navela manjak motivacije, a njih 25 se samostalno nosilo sa situacijom. Za razliku od razloga neprijavlivanja nasilja policiji, samo 20 ispitanika_ca istaknulo je nepovjerenje prema organizacijama kao razlog neprijavlivanja, dok njih 19 doživljeno nasilje nije prijavilo zbog “neugodnih osjećaja” (srama i straha – posebno od razotkrivanja vlastitog identiteta).

Razlozi neprijavlivanja nasilja LGBTIQ organizacijama

“Nisam te događaje doživjela tako dramatično da bih trebala nečiju pravnu/psihološku zaštitu.”

“Nisam imao pojma da [organizacije] postoje.”

“Zato što sam živio u maloj sredini gdje nema takvih organizacija.”

“Nisam bio u kontaktu niti znao stupiti u kontakt s tim organizacijama.”

“Mislim da takvo nasilje [verbalno] nije toliko teško.”

“Činilo mi se prekomplicirano u tom trenutku i nije mi se dalo baviti time.”

“Htjela sam, ali sam na kraju sama to nekako riješila.”

“Ne znam zašto bih se obraćala takvim institucijama jer mi se ne čine dovoljno ozbiljnim i povjerljivim.”

“Navedene organizacije su aktivističke pa im je po definiciji borba za njihove ciljeve važnija od parcijalnih interesa pojedinaca.”

“Ako policija ne može, ne mogu ni nevladine organizacije.”

“Nisam bio aut i bojao sam se da se ne sazna.”

“Pomoć sam potražila među prijateljima.”

Ispitanici_e u istraživanju Zagreb Pride-a, LORI i Queer Sporta Split, 2013.

Prijavljivanje zločina iz mržnje

Nije jednostavno skupiti hrabrost za prijavu zločina iz mržnje. Osim što je žrtva vjerojatno proživjela traumatično iskustvo, postupak prijave zločina iz mržnje uključuje otkrivanje informacija o privatnom životu i identitetu nepoznatoj osobi. Žrtva zbog takvog neželjenog izlaganja može osjetiti gubitak kontrole nad vlastitim životom. Iz tih razloga, bitno je poduzeti sljedeće korake kako bi žrtva osjetila da se nju i njezinu perspektivu priznaje i poštuje.

Upute za postupanje prilikom prijave zločina iz mržnje

1. Uvijek se predstavite punim imenom i prezimenom te objasnite svoju ulogu u postupku. Osigurajte da žrtva ima Vaš kontakt i da zna da Vas može kontaktirati nakon ispitivanja/razgovora.
2. Pitajte žrtvu na koji način želi da joj se obraćate (Kako se zovete? Kako želite da Vas zovem? Koje zamjenice koristite (ona/on)?).
3. Pitajte žrtvu ima li tjelesnih ozljeda i osigurajte joj medicinsku pomoć.
4. Ako je moguće, informirajte žrtvu o njenim pravima sukladno nacionalnom zakonodavstvu i/ili Direktivi o pravima žrtava (2012/29/EU). Obratite pozornost da žrtva dobije sve relevantne informacije predstavljene na jednostavan, pristupačan i njoj razumljiv način. Informacije bi trebalo dati na više načina: kroz razgovor, napismeno u obliku naputka kojeg žrtva može ponijeti sa sobom i sl.
5. Osigurajte da se žrtva osjeća sigurno, da ima povjerenja u Vas i da uvijek može postavljati pitanja ako joj nešto nije jasno. Žrtva ima pravo dijeliti samo one informacije koje želi. To je od posebne važnosti ako se prvi kontakt sa žrtvom događa odmah nakon nasilnog incidenta ili ako se odvija u javnom prostoru.

6. Pitajte žrtvu da Vam ukratko opiše što se dogodilo. Započnite s jednostavnim pitanjima kako bi žrtva mogla dobiti osjećaj ponovnog uspostavljanja kontrole nad situacijom (npr. Što biste sada htjeli? Trebate li vode?).
7. Napravite osobnu procjenu: Je li žrtvi potrebna neka specifična vrsta zaštite ili podrške? Postoji li vjerojatnost ponovnog nasilja ili sekundarne viktimizacije?
8. Priznajte žrtvi njeno iskustvo tako da joj zahvalite što ga je podijelila s Vama. Osigurajte da žrtva zna da je razgovor povjerljiv.
9. Ako je moguće, objasnite žrtvi daljnje korake te koja je Vaša uloga u tim koracima. Važno je da je žrtva uvijek u prisutnosti nekoga tko joj je poznat.

Kako prepoznati zločin iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja?

Čak i u situacijama kada žrtva smogne snage da prijavi zločin iz mržnje, ne znači nužno i da će otvoreno razgovarati o vlastitom identitetu ili svim detaljima incidenta koji bi mogli ukazati da se radi o zločinu iz mržnje. Osim što se većina osoba ne osjeća ugodno pričati o vlastitom identitetu i privatnom životu nepoznatim osobama, žrtva možda niti ne zna što je zločin iz mržnje ili koje informacije su relevantne da se neki događaj klasificira kao zločin iz mržnje. Ako sumnjate da bi prijavljeni incident mogao biti zločin iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja, obratite pozornost na sljedeće indikatore.

Zapamtite! Uvijek postavljajte pitanja o kontekstu incidenta, a ne o identitetu i privatnom životu žrtve (osim ako je nužno zbog prirode zločina).

Indikatori za prepoznavanje zločina iz mržnje protiv LGBTIQ osoba

Istraživanja i intervjui vođeni s LGBTIQ žrtvama zločina iz mržnje ukazuju na to da je u većini slučajeva:

- zločin počinjen od strane žrtvi nepoznate osobe na otvorenom ili zatvorenom javnom mjestu. Obratite pozornost je li se incident dogodio blizu prostora gdje se okuplja LGBTIQ zajednica (klubovi, kafići, društveni centri, područje *cruisinga*) ili blizu mjesta stanovanja žrtve;
- osoba bila žrtva zbog svojeg rodnog izražavanja: načina odijevanja, ponašanja, LGBTIQ simbola na odjeći (zastava duginih boja, rozi ili crni trokut);
- žrtva bila LGBTIQ aktivist_kinja ili je za vrijeme incidenta zagovarala prava LGBTIQ osoba;
- žrtva bila u društvu istospolnog_e partnera_ice;
- bio prisutan homofobni i/ili transfobni govor, uvrede, verbalno ponižavanje prije ili za vrijeme fizičkog napada – pitajte žrtvu sjeća li se što je počinitelj_ica govorio_la;
- zločin počinjen prije, za vrijeme ili nakon događaja značajnog za LGBTIQ zajednicu (npr. Povorke ponosa, prosvjeda);
- zločin počinjen u periodu značajnog porasta vidljivosti LGBTIQ zajednice u javnosti ili medijima (npr. javne i političke rasprave o LGBTIQ pravima);
- počinitelj_ica član_ica organizirane mrzilačke skupine poznate po homofobnom i transfobnom govoru mržnje – istražite postoje li vidljivi simboli koji upućuju na pripadnost takvoj skupini te identificiraju li se počinitelji_ice s mrzilačkom skupinom na društvenim mrežama;
- počinitelj_ica nije iskazao_la financijske ili druge motive za počinjenje zločina (npr. nije ništa ukradeno).

Prikupljanje podataka o zločinu iz mržnje

Koje podatke je potrebno prikupiti tijekom razgovora sa žrtvom?

- Misli li žrtva da je zločin bio motiviran njezinom spolnom orijentacijom, rodnim identitetom i/ili rodnim izražavanjem? Ako da, zabilježite zašto misli da je žrtva zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja.
- Ako je žrtva transrodna osoba čiji službeni dokumenti ne odgovaraju njezinom rodnom identitetu, zabilježite njezin rodni identitet. U slučaju da obrazac za prijavu zahtijeva označavanje spola osobe, zabilježite rodni identitet osobe u opisnom dijelu.
- Zabilježite kakve je ozljede žrtva zadobila te kako se osjeća.
- Zabilježite detaljan opis doživljenog nasilja i počinitelja_ice. Poznaje li žrtva počinitelja_icu i jesu li se ranije susrele_i/poznavale_i?
- Zabilježite ima li mjesto zločina veze s LGBTIQ zajednicom kojoj žrtva pripada (bar, javni događaj povezan s LGBTIQ zajednicom, područje za *cruising*). Ako ima, objasnite važnost tog mjesta.
- Je li žrtva bila sama u trenutku kada je napadnuta?
- Postoje li svjedoci_kinje? Može li se doći do njih?

Fotokopirajte i koristite!

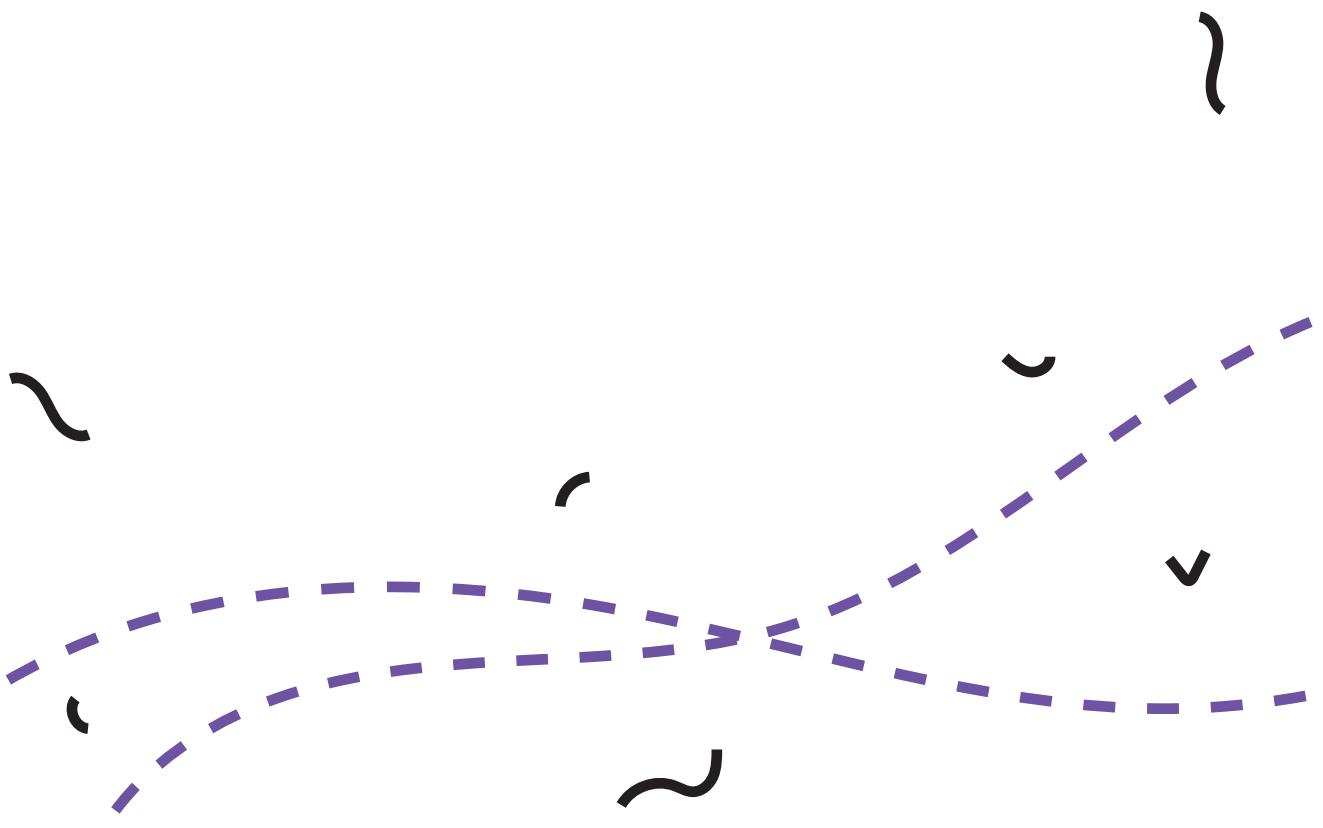
Rad s LGBTIQ zajednicom

LGBTIQ organizacije mogu imati važnu ulogu u procesu prijave, istrage i pružanja podrške žrtvama zločina iz mržnje. Ako radite u javnoj instituciji koja radi s LGBTIQ žrtvama zločina iz mržnje, osigurajte suradnju s lokalnim LGBTIQ organizacijama ili onima koje su Vam najdostupnije. U nastavku su navedeni neki od načina kako doprijeti do LGBTIQ zajednice, kao i mogući oblici suradnje.

Prijedlozi za rad s LGBTIQ zajednicom

- Vlada, lokalne vlasti, pravobraniteljstva, policija i/ili državno odvjetništvo mogu osigurati medijsku vidljivost uspješno procesuiranih slučajeva zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja. Također, mogu zatražiti podršku LGBTIQ organizacija i dati zajedničku izjavu u kojoj osuđuju zločin koji se dogodio i tako ohrabriti žrtve da ubuduće prijave zločin iz mržnje, neovisno o motivu.
- Policija i/ili državno odvjetništvo mogu surađivati s LGBTIQ zajednicom i/ili organizacijama tijekom kaznene istrage – u procesu traženja svjedoka_inja, počinitelja_ica ili u cilju razvijanja dijaloga sa zajednicom i izgradnje povjerenja u policijski sustav.
- Odjeli za podršku žrtvama, LGBTIQ organizacije, policija, državno odvjetništvo i ostale službe i organizacije koje pružaju usluge podrške žrtvama mogu zajedno pohađati treninge i radionice kako bi ojačali međusobno povjerenje, razmijenili iskustva i pozitivne prakse.
- Policijski_e službenici_e mogu razviti osobne kontakte s osobama iz lokalne LGBTIQ zajednice, pogotovo s predstavnicima_ama LGBTIQ organizacija, kako bi bolje razumjeli_e potrebe zajednice, potaknuli_e odnos povjerenja s policijom i doprijeli_e do LGBTIQ zajednice na profesionalan način i s poštovanjem.

- Odjeli za podršku žrtvama, policija, državno odvjetništvo i ostale službe i organizacije koje pružaju usluge podrške žrtvama trebali bi koristiti rodno osjetljiv jezik i obraćati se žrtvama s poštovanjem. Informirajte se o rodno osjetljivom jeziku i koristite pojmovnik iz ovog priručnika. Uvijek izbjegavajte koristiti uvredljivi rječnik kada razgovarate s kolegama_icama, čak i ako mislite da nema LGBTIQ osoba u Vašoj blizini.

Perspektiva žrtve

38

Različite osobe različito reagiraju na zločin iz mržnje, kao i općenito na nasilje. Zbog toga je važno imati na umu da osoba ponekad može djelovati stabilno, a istovremeno proživljavati traumu.

Žrtve zločina motiviranih mržnjom često doživljavaju traumu i ekstremnu anksioznost, čak i u slučajevima bez fizičkih ozljeda. Za razliku od ostalih nasilnih zločina, zločini iz mržnje pogađaju žrtvine najdublje osjećaje jer je motiv zločina njihov identitet ili osobnost. Zbog toga se žrtva može **osjećati bespomoćno**, nesigurno i u stalnom **strahu od opasnosti**, čak i ako je počinitelj_ica uhvaćen_a. Kazneni postupak je također snažan stresor za žrtvu, toliko snažan da žrtva ponekad ne želi surađivati, premda sve osobe uključene u proces djeluju u žrtvinom najboljem interesu, kao i interesu društva u cjelini. Kazneni postupak je stresan jer žrtva mora razgovarati o doživljenom nasilju, često u više navrata, što vodi do **sekundarne viktimizacije**.

Međutim, neke žrtve neće nužno osjećati traumu i anksioznost kao posljedicu doživljenog nasilja, ali to ne znači da je njihovo iskustvo pretrpljenog zločina iz mržnje manje važno.

Opis zločina iz mržnje koji slijedi istinita je priča o jednom od mogućih načina reagiranja na nasilje motivirano mržnjom. Neke žrtve u sličnoj situaciji nikada ne progovore o iskustvu koje su doživjele. Potrebno je puno snage i hrabrosti da se žrtva otvori i prijavi zločin iz mržnje. Imena osoba u priči su promijenjena kako bi se zaštitila njihova privatnost.

Priča o zločinu iz mržnje iz perspektive žrtve:

Paula je žena u 20-ima. Emancipirana je i ponosna lezbijka koja sudjeluje u društvenom životu LGBTIQ zajednice. Redovito posjećuje LGBTIQ događanja, ponosno hoda u Povorci ponosa sa svim svojim prijateljima_icama i obitelji, i otvorena je o svom identitetu svima koje poznaje. Paula se nikada ne skriva kada se ljubi sa svojom djevojkom na javnim mjestima. Kao i većina njezinih vršnjaka_inja, Paula ponekad subotom navečer izlazi u klubove i kafiće s djevojkom i prijateljima_icama. Te subote odlučila je izaći u vrlo popularan klub u kojem je već i ranije bila. Iako se nije radilo o LGBTIQ baru, puno njezinih LGBTIQ prijatelja_ica bili_e su redovni_e posjetitelji_ce. Paula i njezina djevojka stigle su u klub držeći se za ruke, pronašle su prijatelje_ice, plesale su i ljubile se, i sve je izgledalo kao da je pred njima jedna zabavna večer. Kasnije te večeri, muškarac njezinih godina prišao je Pauli i pokušavao flertati s njom. Budući da je bio nepristojan, ni Paula nije bila previše pristojna kad ga je odbila. Nakon toga ga nije vidjela čitavu večer, sve do ranog jutra kada je izlazila iz kluba s djevojkom. Muškarac je s dva prijatelja čekao Paulu na parkiralištu blizu kluba. Prijatelji su ih odvojili i počeli ih ponižavati i prijetiti im svakakvim seksističkim i homofobnim uvredama. Uslijedili su udarci. Muškarac je više puta udario Paulu i ona je brzo završila na podu. Njezina je djevojka sve to gledala i vrištala. Ubrzo nakon toga, Sara, prijateljica s kojom su izašle i koja je već više puta svjedočila homofobnom nasilju, primijetila je što se događa i upozorila je počinitelje da prestanu. No, muškarac koji je udario Paulu, počeo je vrijeđati i Saru. Situacija je eskalirala, ali Sara se uspjela obraniti te su prijatelji počinitelja intervenirali, odveli počinitelja i otišli. Na sreću, tad se već okupilo puno ljudi oko njih i netko je pozvao policiju i hitnu pomoć koje su vrlo brzo došle. Paula je još uvijek bila na podu, u šoku, s masnicama i hematomom na čelu. Osjećala se istovremeno i ljuto i bespomoćno, ali u tom trenutku nije ništa mogla napraviti. Njezina djevojka je također bila traumatizirana i obje su plakale. Sara je najmanje bila u šoku. Ona je drugačije reagirala na situaciju i pokušavala razgovarati s ljudima koji su ih okružili. Policija je po dolasku pitala što se dogodilo. Svi_e svjedoci_kinje jasno su rekli_e da su Paula i njezina djevojka lezbijski par koji je nepoznati muškarac verbalno uznemiravao i ponižavao

na osnovu njihove spolne orijentacije prije nego što je fizički napao Paulu. Nakon napada Sara je bila prva koja je kontaktirala LGBTIQ organizacije i pomogla u istrazi tako što je održala kontakt sa svjedocima_kinjama. Paula i njezina djevojka su isprva htjele samo medicinsku pomoć i odbijale su razgovarati o tome što se dogodilo. Tek su tjedan dana nakon incidenta odlučile surađivati te su zatražile pravnu i psiho-socijalnu podršku od organizacija.

Traumatski događaj može uzrokovati fizičke, emotivne i/ili psihološke posljedice bez obzira na to je li napad rezultirao i fizičkim ozljedama. U težim slučajevima, traumatski događaj može dovesti i do razvoja akutnog stresnog poremećaja. Iako su reakcije individualne i stoga različite, ipak se mogu svrstati u nekoliko kategorija i većina žrtava proživljava neku kombinaciju sljedećih reakcija:

Emocionalne reakcije – strah, sram, anksioznost, bespomoćnost, nesigurnost, tuga, depresija, osjećaj gubitka kontrole, napadaj panike, osjećaj krivnje, nepovjerenje prema drugima, preosjetljivost, promjene raspoloženja i druge intenzivne emocionalne reakcije.

Fizičke reakcije – ošamućenost, drhtavica, napetost mišića, psihomotorne smetnje, znojenje (ponajviše dlanova), glavobolje, povećana osjetljivost na svjetlost, osjećaj hladnoće u donjem dijelu tijela (osobito stopalima), lupanje srca, visoki krvni tlak, niski krvni šećer, probavne smetnje, pobuđenost, teškoće u govoru, otežano disanje, različiti stupnjevi šoka.

Biheviornalne reakcije – povučenost, odbijanje komunikacije, izolacija, plakanje, agresivnost, izljevi bijesa, nestrpljivost, zloupotreba alkohola ili droga, samoozljeđivanje, pokušaj samoubojstva.

Kognitivne reakcije – dezorijentiranost, zbunjenost, problemi s koncentracijom, poteškoće s govorom, zaboravljivost, rastresenost.⁸

⁸ Izvor klasifikacije: Hamer Vidmar, Nikica (2016.) "Postupanje sa žrtvama zločina iz mržnje protiv LGBTIQ osoba." Prezentirano na radionici za studente_ice Policijske akademije, 23. svibnja 2016. godine, Zagreb.

Ukoliko ste zabrinuti za mentalno zdravlje žrtve ili sumnjate da ima suicidalne misli, kontaktirajte stručnjake_kinje u području prevencije samoubojstava. Na kraju brošure možete naći kontakte organizacija koje pružaju podršku LGBTIQ žrtvama. Ako je pomoć hitno potrebna, kontaktirajte Centar za krizna stanja i prevenciju suicida pri KBC-u Rebro čija je telefonska linija otvorena 0–24 sata. U Centar se između 8 i 20 sati može doći bez najave i uputnice.

Centar za krizna stanja i prevenciju suicida – KBC Rebro
Adresa: Kišpatićeva ul. 12, 10000 Zagreb
Telefon (0–24): 01 2376 470

Reakcije žrtava zločina iz mržnje u kaznenom postupku

Prilikom rada sa žrtvama zločina iz mržnje i diskriminacije, uzmite u obzir sljedeće:

- moguće je da se žrtva neće sjećati nikakvih ili se neće sjećati dovoljno detaljnih informacija vezanih uz incident
- žrtva možda neće moći dati detaljnu i preciznu izjavu
- žrtvina izjava može biti vrlo detaljna i precizna u opisu nekih dijelova incidenta, dok u drugim dijelovima može biti vrlo nejasna ili čak kontradiktorna (primjerice, žrtva se možda detaljno sjeća počinitelja_ice, ali se ne sjeća što se dogodilo nakon napada)
- žrtva može biti koncentrirana na detalje koji su nevažni u kaznenom postupku
- žrtva može izgledati zbunjeno ili rastreseno
- žrtva može poricati da je doživjela zločin iz mržnje
- žrtva je možda bila seksualno napadnuta, a želi razgovarati samo o fizičkom aspektu napada
- žrtva može imati problema s razumijevanjem pitanja
- žrtva može izgledati zbunjeno za vrijeme razgovora
- nasilje motivirano mržnjom može se temeljiti na više osnova (npr. rod, vjera, etnicitet, invaliditet ili izbjeglički status) – osigurajte da su sve osnove mržnje prepoznate

- žrtva može imati zdravstvenih poteškoća uzrokovanih stresom za vrijeme svjedočenja (npr. napadaji, agresivni ispadi, ekstremna anksioznost koja može dovesti do napadaja panike)
- žrtva može izgledati rastreseno i/ili gubiti koncentraciju za vrijeme razgovora
- žrtva može doživjeti flashback-ove napada za vrijeme razgovora
- žrtva može ne odavati nikakvu emocionalnu reakciju ili izgledati nezainteresirano za to što je doživjela
- žrtva može imati poteškoća s govorom
- moguće je da žrtva doživljeno nasilje opiše kao da se dogodilo nekome drugome (npr. u trećem licu)
- žrtva može djelovati nepovjerljivo i neprijateljski raspoložena
- žrtva može biti pod utjecajem lijekova, alkohola ili droga

Podrška žrtvama zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja

43

Sve žrtve u kaznenim postupcima, uključujući i žrtve zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja, kao i članovi_ice obitelji žrtava (partneri_ice, roditelji_ice/skrbnici_e i/ili djeca) imaju pravo na pristup službama za pružanje podrške (Direktiva 2012/29/EU, članak 8). Usluge takvih službi uključuju: pružanje informacija o kaznenom postupku, pružanje savjeta, emocionalne i psihološke potpore (ukoliko je potrebna), pružanje praktične ili specijalističke podrške kako bi se na odgovarajući način nosili_e s posljedicama zločina i kaznenim postupkom (bilo nadolazećim, bilo onim u tijeku).

LGBTIQ organizacije također pružaju usluge podrške koje su kompletnarne institucionalnim. One uključuju: pružanje pravne podrške i informiranja, pravno zastupanje, psihološku, psiho-socijalnu ili emocionalnu podršku, praćenje i dokumentiranje kaznenih postupaka. U nekim postupcima, prvenstveno u građanskopravnim sporovima, organizacije civilnog društva i pravobraniteljstva mogu sudjelovati kao umještači u postupku na strani žrtve.

Primarna podrška koja bi, prema Direktivi o pravima žrtava, trebala biti dostupna svim žrtvama zločina iz mržnje uključuje:

emocionalnu podršku – slušanje, empatija i iskazivanje naklonosti;

informativnu podršku – pružanje osnovnih informacija, uputa i savjeta o žrtvinim pravima i dostupnim službama za podršku žrtvama;

instrumentalnu podršku – pružanje materijalnih resursa u skladu s potrebama žrtve;

socijalnu podršku – pomoć žrtvi oko uspostavljanja kontrole nad vlastitim životom, uključivanje žrtve u aktivnosti koje su namijenjene podršci žrtvama.

44

Ovako definirana primarna podrška trebala bi žrtvi biti dostupna od najranijeg mogućeg trenutka – nakon što je zločin počinjen – bez obzira je li zločin bio prijavljen policiji ili ne. Podrška bi trebala biti dostupna, ovisno o potrebama žrtve, do trenutka konačne presude. Žrtva bi također trebala imati dostupnu podršku u trenutku kada se počinitelj_ica pušta iz pritvora ili zatvora. Budući da bi i javne službe za podršku žrtvama i organizacije civilnog društva trebale obavijestiti žrtvu o svim oblicima potpore na koje ima pravo, nužno je da usko surađuju.

Žrtve koje su pretrpjele značajnu štetu zbog težine kaznenog zločina ili koje su posebno ranjive mogu zatražiti dodatnu podršku ovisno o njihovim specifičnim potrebama. Posebno ranjivu LGBTIQ skupinu čine žrtve zločina iz mržnje na osnovi rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije za koje postoji sumnja da bi mogle biti izložene ponovljenom nasilju i zbog toga bi im uvijek trebalo pružiti specijalističku podršku. Također, specijalističku podršku treba pružiti posebice žrtvama koje su:

- doživjele sustavno zlostavljanje i prijetnje od strane iste osobe (ili osoba)
- dugotrajno psihički zlostavljane
- već bile žrtve zločina iz mržnje
- osobno poznavale počinitelja_icu
- žrtve obiteljskog ili partnerskog nasilja
- seksualne_i radnice_i
- žrtve seksualnog napada i/ili silovanja
- maloljetne žrtve
- izbjeglice
- osobe s invaliditetom ili s intelektualnim poteškoćama.

Specijalistička podrška trebala bi se uvijek temeljiti na individualnim potrebama žrtve i na težini kaznenog djela, a njezin glavni cilj je prebroditi ili prevenirati traumu ili druge oblike dugoročne štete koje mogu proizaći iz zločina.

Razgovori sa žrtvama seksualnog nasilja su posebno osjetljivi i zato je potrebno osigurati da žrtva može odlučiti kojeg spola/roda će biti osoba koja provodi saslušanje. Žrtve seksualnog nasilja, trgovanja ljudima i maloljetnici_e imaju pravo na saslušanje bez njihove fizičke prisutnosti, primjerice putem audio-video poziva.

Specijalistička podrška sastoji se od:

- pružanja specijalizirane podrške za traumu
- pružanja utočišta i/ili sigurnog smještaja
- pružanja hitne medicinske pomoći
- pružanja psihološkog savjetovanja
- pružanja medicinskih i forenzičkih pregleda u slučajevima silovanja ili seksualnog zlostavljanja
- pružanja posebnih usluga za djecu i maloljetnike_ce
- kontaktiranja državnog odvjetništva i pravobranitelja_ice radi pravne podrške/savjetovanja
- osiguravanja da žrtvi bude omogućeno da bude saslušana, a da ne bude u istom fizičkom prostoru s počiniteljem_icom (počiniteljima_icama).

Specifičnosti rada sa žrtvama zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja

- Nemojte pretpostavljati da svaka LGBTIQ osoba otvoreno pred svima govori o vlastitoj spolnoj orijentaciji ili rodnom identitetu. Pobrinite se da se žrtva osjeća sigurno i da Vam se može povjeriti.
- Budite svjesni da osobna iskaznica ne pokazuje uvijek pravi rodni identitet neke osobe. Rodni identitet nekih transrodnih osoba ne odgovara njihovom zakonski priznatom imenu ili zakonski priznatom spolu. Aktivno slušajte i koristite rodne zamjenice koje koristi i osoba s kojom razgovarate.
- Ne identificira se svaka LGBTIQ osoba pomoću riječi ili termina koji su Vama poznati, a morate biti svjesni da su neke riječi koje se uobičajeno koriste uvredljive. Ako niste sigurni kako se osoba identificira, prikladno je na profesionalan način i s poštovanjem pitati osobu kako se identificira.
- Ako ne razumijete nešto vezano uz identitet osobe s kojom razgovarate, najbolje je pitati, na način koji izražava poštovanje i koji je profesionalan. U slučaju da pogriješite, u trenutku kada to shvatite ili Vam netko ukaže na grešku, ispričajte se.
- Čuvanje privatnosti jako je važno u radu s LGBTIQ osobama jer otkrivanje nekih osobnih informacija može imati veliki utjecaj na život te osobe. Budite sigurni da poduzimate sve u Vašoj moći da zaštitite privatnost žrtve i da žrtva zna da su razgovori povjerljivi.

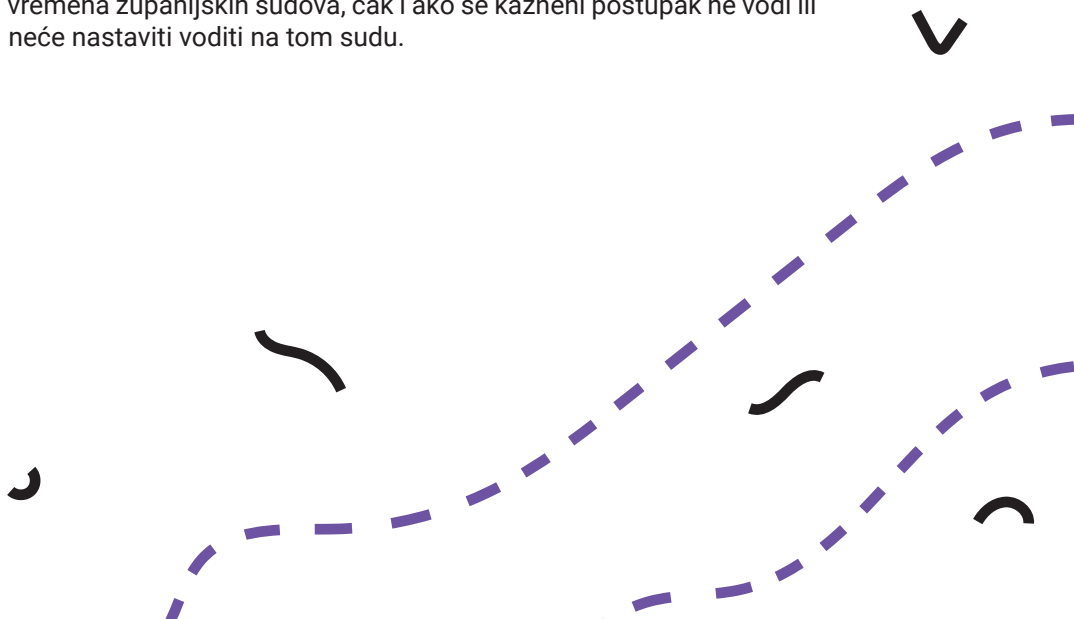
Kontakti

Odnos žrtve i policije u slučajevima zločina iz mržnje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja često karakterizira strah, nepovjerenje i nerazumijevanje. Za savladavanje tih prepreka ključna je suradnja između policije i državnog odvjetništva s LGBTIQ i drugim organizacijama civilnog društva te centrima za podršku žrtvama. Takve suradnje pokazale su se korisnima i za žrtve, ali i za kazneno pravni sustav. Suradnja može uključivati razmjenu informacija o dobrim praksama, javne kampanje za borbu protiv neprijavlivanja zločina, istraživanja, edukacije i zagovaračke kampanje za poboljšanje pravne zaštite.

47

Slijedi lista organizacija civilnog društva koje pružaju pravnu, psihološku i/ili psiho-socijalnu podršku LGBTIQ žrtvama zločina iz mržnje i diskriminacije. Navedene organizacije blisko surađuju sa Samostalnom službom za podršku žrtvama i svjedocima pri Ministarstvu pravosuđa i Odjelima za podršku žrtvama i svjedocima pri županijskim sudovima.

Preporučujemo da žrtve budu informirane o dostupnoj i besplatnoj pravnoj i psihološkoj podršci. Odjeli za podršku žrtvama i svjedocima otvoreni su za žrtve i svjedoke_inje za vrijeme uredovnog radnog vremena županijskih sudova, čak i ako se kazneni postupak ne vodi ili neće nastaviti voditi na tom sudu.

Organizacije civilnog društva

Zagreb Pride

Pravno savjetovanje za LGBTIQ osobe;
edukacije za institucije i pružatelje_ice
usluga; grupe podrške za LGBTIQ mlade.
01 580 6560
info@zagreb-pride.net
skype: zagrebpride
Facebook, Twitter, Instagram,
Youtube: @zagrebpride
www.zagreb-pride.net
www.zivotnopartnerstvo.com

Lezbijska organizacija Rijeka "LORI"

Psihološka i pravna podrška za
LGBTIQ osobe; edukacije za institucije
i pružatelje_ice usluga.
051 212 186
loriculture@yahoo.com
Facebook: @loriaktiv
www.lori.hr

Trans Aid

Individualna i grupna psihološka podrška
za trans* osobe.
097 668 7267
info@transaid.hr
Facebook: @TransAidCroatia
www.transaid.hr

Centar za seksualna prava – Ženska soba

Psihološka i pravna podrška; edukativni
programi.
01 611 9444
zenska.soba@zenskasoba.hr
Facebook: @zenska.soba
www.zenskasoba.hr

Udruga za podršku žrtvama i svjedocima – nacionalni pozivni centar za žrtve

Pravna i psiho-socijalna podrška za žrtve
prekršajnih i kaznenih djela.
116 006
pzs@pzs.hr
Facebook: @zrtveisvjedoci
Twitter, Instagram: @NPC_116006
www.pzs.hr

Centar za nenasilje i ljudska prava – SOS Rijeka

Pravno i psihološko savjetovanje za sve
žrtve nasilja.
051 211 888
pomoc@sos-rijeka.org
Facebook: @SOSRijeka
www.sos-rijeka.org

Centar za građanske inicijative Poreč

Pravna podrška za žrtve diskriminacije,
nasilja i obiteljskog nasilja (uključujući i
LGBTIQ žrtve); edukativni programi.
052 452 746
052 428 586
cgiporec@cgiporec.hr
Facebook: @CGIPorec
www.cgiporec.hr

Iskorak

Online savjetovanje; testiranje na HIV
i sifilis; podrška osobama koje žive s
HIV-om.
0800 444 004
informacije@iskorak.hr
Facebook: @iskorak.hr
www.iskorak.org

Skloništa za žene – privatna/neprofitna

Autonomna ženska kuća Zagreb

0800 55 44

Facebook: @autonomna

www.azkz.net

Centar za žene Adela – Sisak

044 888 88

091 881 3309

www.centar-adela.org

Sigurna kuća Vukovarsko-srijemske županije – Vukovar

032 414 910

098 982 4641

Facebook: @BaBeSigurnaKucaVukovarsko-SrijemskeZupanije

www.babe.hr

Sigurna kuća Istra – Pula;

052 500 148

www.sigurnakucaistra.hr

Udruga Brod – grupa za ženska ljudska prava – Slavonski Brod

035 449 180

www.udruga-brod.hr

Udruga za zaštitu obitelji U.Z.O.R. – Rijeka

0800 333 883

051 321 130

099 502 7553

www.udruga-uzor-rijeka.hr

Sklonište za žrtave obiteljskog nasilja Udruga "Iris" – Bjelovar

043 252 114

091 506 7009

www.iris-sigurnakucabjelovar.hr

Ženska pomoć sada – SOS za žene i djecu žrtve nasilja u obitelji (0/24) – Zagreb

0800 655 222

Facebook: @zenskapomocsada

www.zenskapomocsada.hr

Ženska grupa Korak Karlovac – Karlovac

047 410 606

Facebook: <http://bit.ly/2D4BMjD>

www.grupakorak.hr

Skloništa za žene žrtve nasilja – javna

Dom za žrtve obiteljskog nasilja

"Sigurna kuća" – Čakovec

099 835 7335

www.sigurnakuca-medjimurje.hr

Duga Zagreb, Dom za djecu i odrasle žrtve obiteljskog nasilja – Zagreb

01 383 1770

www.duga-zagreb.hr

Sklonište za žrtve obiteljskog nasilja u Osijeku – Osijek

099 288 2619

099 588 2619

Facebook: <http://bit.ly/2CUvmj0>

www.skloniste-osijek.com

Dom za žrtve obiteljskog nasilja "Utočište Sveti Nikola" – Varaždin

042 234 050

091 683 3333

www.utociste-sveti-nikola.hr

Odjeli za podršku žrtvama i svjedocima pri županijskim sudovima

Županijski sud u Zagrebu

Trg Nikole Šubića Zrinskog 5

10 000 Zagreb

01/480-1062

podrska-svjedocima-zg@pravosudje.hr

Županijski sud u Osijeku

Europska avenija 7

31000 Osijek

031 228 500

podrska-svjedocima@zsos.pravosudje.hr

Županijski sud u Rijeci

Žrtava fašizma 7

51000 Rijeka

051 355 645

podrska-svjedocima-ri@pravosudje.hr

Županijski sud u Sisku

Trg Lj. Posavskog 5

44000 Sisak

044 524 419

podrska-svjedocima-sk@zssk.pravosudje.hr

Županijski sud u Splitu

Gundulićeva 29a

21000 Split

021 387 543

podrska-svjedocima-st@pravosudje.hr

Županijski sud u Vukovaru

Županijska 33
32000 Vukovar
032 452 529
podrska-svjedocima-vu@pravosudje.hr

Županijski sud u Zadru

Borelli 9
23000 Zadar
023 203 640
podrska-svjedocima@pravosudje.hr

Županijski sud u Zagrebu

(glavni ured)
soba 84/II
Trg N. Š. Zrinskog 5
10000 Zagreb
01 480 1062
podrska-svjedocima-zg@pravosudje.hr

Općinski kazneni sud u Zagrebu

– podružnica
Ilica 207
10000 Zagreb
01 347 7381
podrska-svjedocima-zg@pravosudje.hr

Samostalna služba za podršku žrtvama i svjedocima, Ministarstvo pravosuđa – kontakt osobe

Nikica Hamer Vidmar, voditeljica Službe

01 371 4756
nikica.hamer@pravosudje.hr

Maida Pamuković, stručna savjetnica

01 371 4755
maida.pamukovic@pravosudje.hr

Danijela Ivanović, viša stručna savjetnica

01 371 4723
danijela.ivanovic@pravosudje.hr

Ana Ruševljan Kaurić, viša stručna savjetnica

01 371 4726
ana.rusevljankauric@pravosudje.hr

Martina Bajto, stručna suradnica

01 371 4717
martina.bajto@pravosudje.hr

Lovorka Olujčić Jakolić, stručna savjetnica

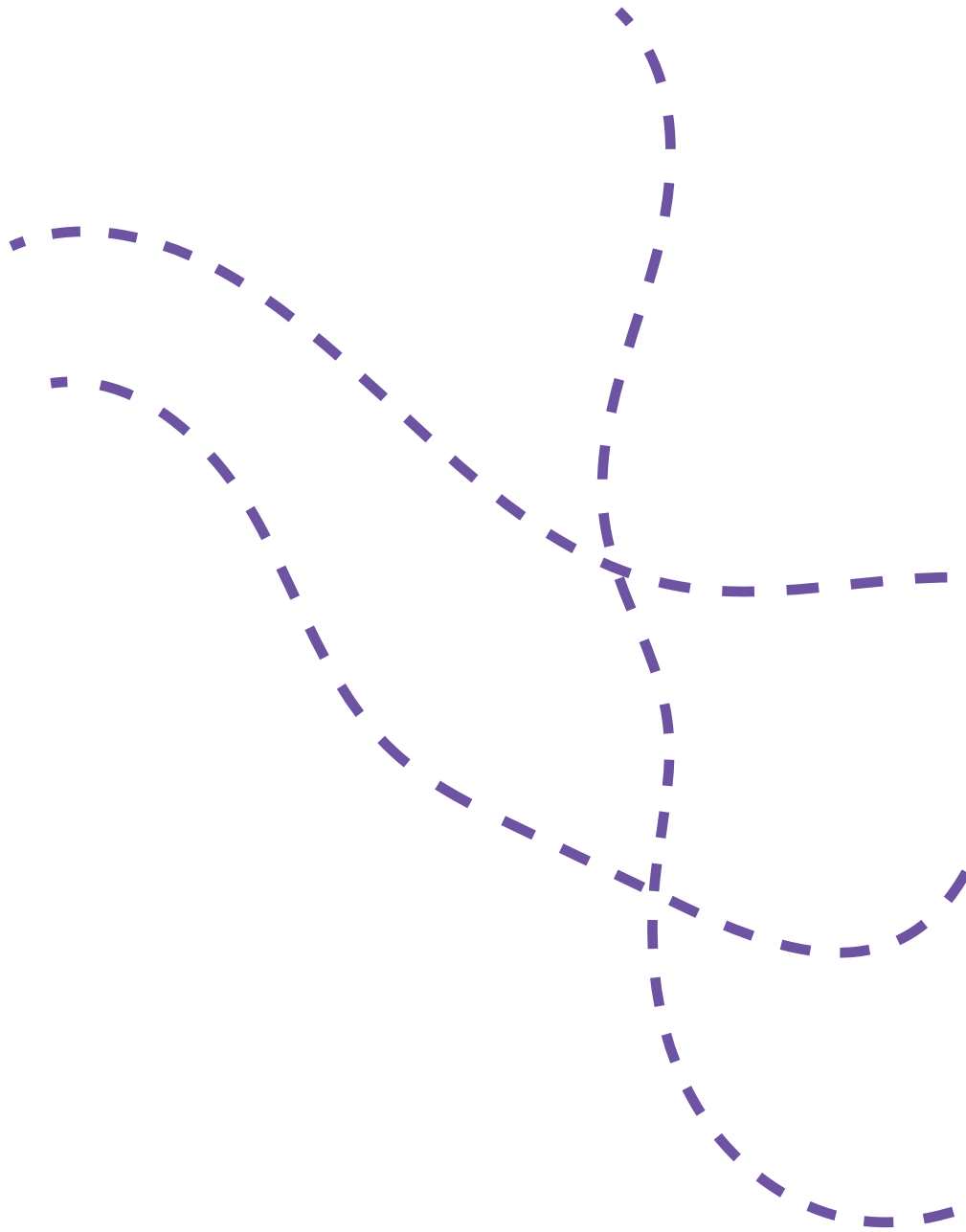
01 371 4780
lovorka.olujcjakolic@pravosudje.hr

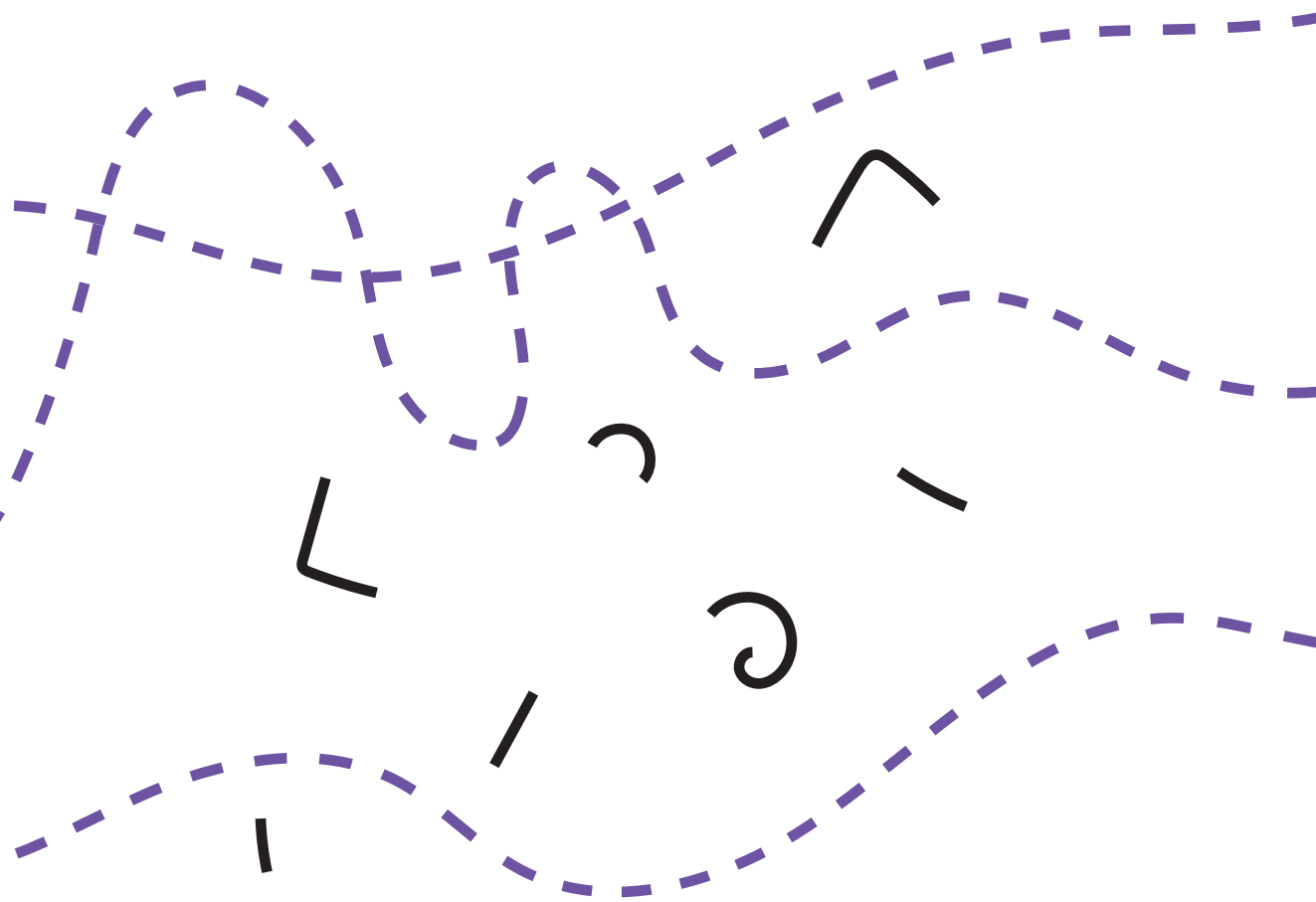
Novčana naknada žrtvama kaznenih djela

Nebojša Kovačević, viši upravni savjetnik

01 371 4727
nebojsa.kovacevic@pravosudje.hr

Ova publikacije nastala je u suradnji tima projekta Come Forward s ciljem da osobama koje rade sa žrtvama zločina iz mržnje pruži praktični priručnik za odgovaranje na potrebe LGBTIQ žrtava. Namijenjena je stručnjacima_kinjama koji_e rade sa žrtvama i svjedocima_kinjama u institucijama i organizacijama gdje žrtve mogu prijaviti zločine i dobiti podršku (policija, državno odvjetništvo, organizacije civilnoga društva itd.) i pruža bitne informacije koje omogućuju bolje razumijevanje transfobnog i homofobnog nasilja, iskustva i perspektive žrtve te kako osigurati podršku i sigurnost žrtvama na jednostavan način. Osim navedenog, priručnik pruža konkretne i specifične upute i savjete za rad i komunikaciju s LGBTIQ žrtvama uzimajući u obzir njihove potrebe i ranjivost.

ISBN: 978-953-8170-02-7